



شب یلدا

کی دوستی



کمتر خواهد شد اما جامعه ما دچار گسست و شکاف طبقاتی شده است. یعنی اگر شما شب یلدا یا نوران را با شب یلدا مناطق پایین شهر مقایسه کنید، متوجه این تفاوت و نمایش شکاف طبقاتی خواهید شد.

■ نقش بزرگ‌ترها در شب یلدا و دورهمی‌های یلدایی و دستیابی به هدف اصلی این دورهمی‌ها یعنی همبستگی اجتماعی، مودت و دوستی بیشتر میان اعضای خانواده چیست؟ اصلاً بزرگ‌ترها و تازه شدن دیدار بین اعضای خانواده و فامیل با محوریت آنها بهانه اصلی برپایی مراسمی همچون شب یلداست. در گذشته هم بزرگ‌ترها رکن کلیدی این مراسم بودند.

خانواده و فامیل در خانه بزرگ‌ترها جمع می‌شدند و آنها شاهنامه می‌خواندند، فال حافظ می‌گرفتند و برپا جوان‌ترها قصه‌های باستانی را روایت می‌کردند تا هم احترامی به ادبیات ایران باستان باشد و هم اهمیت دادن به هنر و شعر و شاعر. بنابراین بحث بزرگ‌ترها و پدرسالاری را در مراسم شب یلدا می‌بینیم

66

گرامیداشت شب یلدا و روز پس از آن، خرم‌روز، مدت‌ها پیش از ظهور زرتشت در ایران، احتمالاً از زمان آیین مهرپرستی، در ایران رواج داشته است. آنها این شب را شب تولد الهه مهر، میترا می‌دانستند که برای جشن گرفتن آن گرد آتش جمع می‌شدند

اما هم اکنون این مسأله کم‌رنگ‌تر شده است و آن جایگاه بزرگ‌ترها و فرهنگ پدرسالاری از بین رفته و از سوی دیگر با نسلی مواجهیم که حتی بلد نیستند از دیوان حافظ یا شاهنامه روخوانی کنند و موضوعات خود را از دل اشعار حافظ احصا کنند. به همین علت هم آن انتقال تجربه و فرهنگی که از طریق خوانش و درک ابیات شاهنامه یا مضامینی که در دیوان حافظ هست و با توجه به فولکلوری که در شاهنامه و دیوان حافظ وجود دارد، اتفاق نمی‌افتد. به همین دلیل است که ما با مشکل و شکاف انتقال فرهنگ و تجربه مواجه هستیم.

■ یعنی از نگاه شما بخشی از انقطاع و شکاف‌های نسلی که امروز ما در جامعه با آن مواجهیم می‌تواند به دلیل فاصله گرفتن از سنت‌ها و ادبیات سنتی و حماسی ما همچون شاهنامه یا ذخایر غنی ادبی همچون اشعار حافظ و سعدی باشد؟

قطعاً. ما باید به جای ظواهر بر مفاهیم و احیای سنت‌ها تمرکز کنیم. فرهنگ امروز ما را با فرهنگ گذشته مرتبط می‌کند و پیوند می‌زند. ما با این گسست فرهنگی روبه‌رو هستیم. جامعه امروز ما دچار بحران فرهنگی و روابط اجتماعی است و ما این را در سطوح ابتدایی و حتی دانشگاه می‌بینیم. دانشگاه‌های ما نتوانسته‌اند در انتقال فرهنگ و مفاهیم اصیل ایرانی - اسلامی خوب عمل و این فرهنگ را احیا کنند.

این در حالی است که زمان قدیم در همین شب یلدا این انتقال فرهنگ اتفاق می‌افتاد و انتقال معنا و گویش‌ها در قالب داستان‌هایی که از سوی بزرگ‌ترها از شاهنامه فردوسی، لیلی و مجنون نظامی یا سایر متون کهن نقل می‌شد، مشاهده می‌کردیم. الان در شب‌های یلدا کمتر این مسائل را می‌بینیم و اغلب اوقات مراسم این شب‌ها به دورهمی‌های تجملاتی تبدیل شده است. در نهایت هم به خواندن متنی نصفه نیمه از فضای مجازی یا گرفتن فال از حافظ اکتفا می‌شود. اما آن انتقال فرهنگ اتفاق نمی‌افتد، چراکه ادبیات فضای مجازی ادبیات شکسته شده است و آن ادبیات اصیل ایران باستان را نمی‌توانیم در این فضا داشته باشیم.

■ برخی افراد هم از میزهای تجملاتی و تزئینات یلدایی آن عکس می‌گیرند و در شبکه‌های اجتماعی به اشتراک می‌گذارند تا یلدای لاکچری‌شان را به رخ دیگران بکشند.

عکس گرفتن از سینی، خوراکی‌ها و تزئینات شب یلدا و به اشتراک‌گذاری آن در فضای مجازی ناشی از نگاه پوپولیستی نسبت به این مسأله است در واقع ما در این مسأله با یک نگاه عوام‌گرایانه، تجمّل‌گرایانه و لیبرالیستی مواجه هستیم و متأسفانه این نگاه در جامعه اسلامی ما رشد پیدا کرده است.

■ پیشنهاد شما برای برگزاری یک مراسم و دورهمی شب یلدا که بتواند برای مان دستاوردهایی مثل مودت بین اعضای خانواده و همبستگی اجتماعی را داشته باشد و بتوانیم از آن بهره ببریم چیست؟

من این را بحث بازگشت به اصل خویش

جشن تولد خورشید

شب یلدا تفاوتش با شب قبل و بعد خود تنها یک دقیقه است. شبی که به واسطه همین یک دقیقه تفاوت توانسته است عنوان طولانی‌ترین شب سال را از آن خود کند.

در باورهای باستانی ما ایرانیان، یلدا شب تولد خورشید است. یلدا در فرهنگ فارسی معین «تولد و زایش» آمده است و در لغت‌نامه دهخدا معنای «میلاد» دارد. شب یلدا، در باور ایرانیان شبی است که نور بر تاریکی چیره می‌شود و خورشید دوباره زاده خواهد شد.

گرامیداشت شب یلدا و روز پس از آن، خرم‌روز، مدت‌ها پیش از ظهور زرتشت در ایران، احتمالاً از زمان آیین مهرپرستی، در ایران رواج داشته است. آنها این شب را شب تولد الهه مهر، میترا می‌دانستند که برای جشن گرفتن آن گرد آتش جمع می‌شدند.

یلدا برای روحیه لطیف شاعران هم شبی پر از استعاره‌های دلنشین است و شعرای بسیاری یلدا را دستمایه سرودن شعر قرار داده‌اند. همچنان‌که امیر خسرو دهلوی می‌گوید:

هر شبی در غم هجرت شب یلداست مرا که به سالی به جهان یک شب یلدایی هست

می‌دانم و معتقدم اگر ما به گذشته خودمان برگردیم و آنچه را داشته‌ایم، احیا کنیم چیز دیگری نیاز نداریم. در شب یلدا لازم است تا همان سنت‌های قدیم را بجا بیاوریم. دورهم جمع شویم حافظ و شاهنامه بخوانیم و حتی اگر در خواندن ابیات شاهنامه مشکل داشته باشیم باز هم برای ما یک تلنگر است تا بتوانیم خودمان را با سنت و فرهنگ اصیل و چند هزار ساله خودمان پیوند دهیم. شب یلدا از نظر مفهومی یک دقیقه طولانی‌تر است، یعنی یک تحول، رویش و نشانی.

باید شب یلدا را این‌گونه تعریف و تفسیر کرد و این پیام طبیعت برای انسان هاست و انسان در طبیعت محصور است و باید به ادبیات، سنت‌ها و به طریقت مانای پیشینیان احترام گذاشت حتی به بهانه شبی که یک دقیقه از شب قبل از خودش طولانی‌تر است.

